תלמוד בבלי · ראשונים · ריי״ף · מפרשים · חידושי אנשי שם

חידושי אנשי שם על בבא קמא

רבי נתן נטע שפירא

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

חידושי אנשי שם על בבא קמא

רבי נתן נטע שפירא

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/חידושי-אנשי-שם-על-בבא-קמא/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף א. 4
דף א: 4
דף ב. 4
דף ב: 5
דף ד. 6
דף ד: 6
דף ה. 7
דף ה: 8
דף ו. 8
דף ו: 9
דף ז. 9
דף ז: 10
דף ח. 10
דף ח: 10
דף ט. 10
דף ט: 11
דף י: 11
דף יא. 12
דף יג. 12
דף יג: 12
דף יד. 13
דף יד: 13
דף טו. 14
דף טו: 15
דף טז. 15
דף טז: 15
דף יז. 16
דף יז: 16
דף יח. 16
דף יח: 17
דף יט. 17
דף כ. 18
דף כ: 18
דף כא. 19
דף כא: 19
דף כב. 19
דף כב: 21
דף כג: 21
דף כד: 22
דף כה: 22
דף כו. 23
דף כו: 23
דף ל. 23
דף לא. 24
דף לה. 24
דף לה: 25
דף לז. 25
דף לח. 25
דף לח: 26
דף לט. 26
דף מ. 26
דף מ: 27
דף מא. 27
דף מא: 27
דף מב. 28
דף מב: 28
דף מג. 29
דף מג: 29
דף מד. 30
דף מד: 30

דף א.

מהר"ן שפירא

דממונא הוא ולא קנסא וכו' כן הוא לשון רש"י בגמ'. וכתב עליו מהרש"ל בח"ש וז"ל נראה לפרש לאו דוקא דהכי הלכתא דממונא הוא א"כ למ"ד דח"נ ממונא מאי איכא למימר אלא הלכתא אח"נ קאי וכו' ע"כ וכן מבואר באשר"י להדיא דהלכתא לא קאי אלא אח"נ:

והרגל לדריסה ושיברה את הכלים אמרי' לקמן דשן ורגל וכו' כצ"ל ולא כמו שהגיה בספרי רי"ף החדשים ושיברה את הכלים כי אורחיה וה"נ אמרי' לקמן וכו' דבעינן זה שאמר דשן ורגל ברה"ר פטורין משום דאורחייהו הוא מבואר ברי"ף ע"ב ותמה עליו הרא"ש למה ליה ליתן טעם דאורחייהו הוא וע"ש והובא בשלטי הגבורים ולכך אין לנו לומר דהנ"י יביא מזה ראיה לדבריו אלא ודאי דלא בא אלא לומר באיזהו מקום חייבין שן ורגל והביא הרי"ף כמו שהוא ודו"ק:

דף א:

מהר"ם

פי' בתר דנייחי הכי מסיק לה בגמ' ורב אלפס שלא פירש י"ל לפי שסמכו לילפותא במה הצד השוה עם בור המתגלגל שאין מעשיו גורמין לו ודו"ק:

לשון הגמ' אדם מאי אבות ומאי תולדות איכא וכי תימא אב ניער תולדה ישן והא תנן וכו':

דף ב.

מהר"ם

ופי' עד מחצה משלימין לו עד מחצה שפחתו דמיהם ממאתים כדמסיק וגי' רב אלפס מתפרשת בעשיר ועד מחצה פי' אם הוזלו עד מחצה שוויין מאכילין אע"פ שיגיע לו יותר ממאתים. תוס':

ממון ובגזל כתיב ונתן לאשר אשם לו ואיכא חמש' דברים דחובל בחבירו ונזק ממון. ילפינן מתחת דפצע תחת פצע בפ' החובל וילפינן מתחת דשור המועד דכתיב ביה שור תחת שור וכן תשלומי כפל ותשלומי ד' וה' וקרן דגנב בכלל ילפינן מתחת תחת משור המועד:

מהר"ן שפירא

באמת שכן פירש"י בגמ' בברייתא אלא דלא קיימא כך במסקנא דעל זה פריך בגמ' שם וכי ס"ד שאכל כחושה ומשלם שמינה ומתרץ דלא ידענא אי שמינה אכל אי כחושה אכל וגם ע"ז פריך וע"ש עד דמסיק שם כמ"ש הרי"ף כאן וצ"ל דהנ"י בא לפרש הברייתא כפי ס"ד שם כדי להבין בטוב מה שכתב הרי"ף בלשונו ואסיקנא וכו' דמשמע מלשונו דיש לפרש הפלוגתא בענין אחר להכי מייתי הכא הסלקא דעתך וק"ל:

מהר"ם

לי הדיוט נ"ל דברי הרמ"ה תמוהים אם בדברי הנימוקים שפוסק כרב פפא וכרב הונא בריה דרב יהושע דהא לדידהו אפי' אית ליה זוזי יהיב ליה סובין הכי משמע באשר"י בהך פירקין וכן כתבו התוס' בהדיא בר"פ המוכר פירות וכן כתוב בח"מ סי' תי"ט:

לעניותי דברי הר"ן אלה מגומגמין שהרי שיטת האלפס ע"כ בעשיר מתפרשת וכמו שפי' בתחלת דבריו ואפי' אם היה לו קרקעות באלפים זוז כיון שאינו מוצא למכור מאכילין אותו ואין מחייבין אותו למכור בזול ולא היה לו לסיים כאן הלכך עני לא הוי הואיל וביומי ניסן שוי קרקעותיו ר' ועשיר לא הוי כו' שזהו לשון רש"י לפי שיטתו שהוא מפרשה בעני ובהיו לו בתים ושדות שוה מאתים זוז ואינו יכול למוכרן כו' וכך היה לו לפרש לשיטת האלפסי הלכך דחוק לא הוי הואיל דכ"ע נמי השתא לא שוו ומיהו כיון דכ"ע נטרי עד ניסן ואיהו דלא מנטר ליה בעי לאוזלו הלכך שיערו לו חכמים ז"ל עד מחצה בעי לאוזולי ולא יהבינן ליה דהכי אורחיה למיזל כה"ג טפי לאו אורחיה למיזל ואין מחייביה אותו למכור ויהבינן ליה והכי מפרש בהדיא במרדכי גם מה שכתב הר"ן לעיל בהיו לו בתים שדות וכרמים באלפים זוז ואינו מוצא למכרם מאכילים אותו מעשר עני עד פלגא בנכסיו איני יודע מניין לו גם התוס' והמרדכי שפירשו שיטת רב אלפס לא הזכירו שיעור במי שנותנים לו ומיהו בי"ד סי' רנ"ג כתב על דברי הרמב"ם יראה מדבריו שמאכילין אותו עד דמי חצי הקרקעות וע"ש בנמוקי בית יוסף:

דף ב:

ד"ת

נוסחת נ"י תניא אחריתי בימנית וזיבורית נזקין בבינונית ובע"ח וכתובת אשה בזיבורית דשוין אהדדי אמר רבינא בדעולא קא מיפלגי דאמר עולא וכו' מר אית ליה תקנתא דעולא ומר לית ליה תקנתא דעולא כ"י של נ"י ופי' הרמ"ה ז"ל דמר בבינונית לית ליה דעולא כמ"ש בנ"י והרי"ף פי' איפכא:

אלא בתר קרא אזיל וכפירש"י ע"ש וזו היא סברת הרי"ף ור"ל לית ליה תקנתא דעולא ודו"ק:

מהר"ן שפירא

והרי"ף שלא פי' כן היינו משום דהוא סובר כמו התוס' בשמעתין שפירשו אידך שינויא דגמ' בדלא היה לו עידית וממילא נמי תירוצא דרבינא בדעולא פליגי איירי ג"כ בענין זה ולכך מוכרחים לומר איפכא וכמבואר בעמוד. והא דאותו מ"ד דלית ליה דעולא תלה הדבר בשאין לו אלא בינונית וזיבורית משום דאי אית ליה נמי עידית היה הבע"ח גובה בינונית. אבל כי לית ליה אלא בינונית וזיבורית אינו גובה אלא זיבורית כדאמרי' בהנזקין כדי שלא יראה שדה נאה ודירה נאה לחבירו ויאמר אקפוץ ואלונו כדי שאגבה בחובי אבל בדאית ליה עידית לא שייך טעם זה וכן מבואר בתוס':

דף ד.

ד"ת

וכ"ש אם עשה בה מעשה שהוא למעלה מזה כן מצאתי כתוב בכ"י בגליון הרי"ף:

מהר"ן שפירא

לאו דוקא דה"ה אם היה מיוחד לשניהם לפירות דוקא והכניס א' מהן שורו שלא ברשו' והזיק חייב בשן ורגל כמבואר בגמ' והובא לקמן בהרי"ף אליבא דר"ח דהלכתא כוותיה כמ"ש הנ"י ופי' המתני' כוותיה דר"ח והא דכתב הנ"י אלא לניזק בלבד כוונתו כדי לעשות רשות הניזק גמור גם לשוורים אף שאינו צריך לזה. ואין להקשות א"כ לחייבוה אפי' קרן נ"ש דהא רשות ניזק גמור הוא. וי"ל דהלכה כרבנן דפליגי אר"ט וס"ל דאפי' ברשות הניזק אינו משלם אלא חצי נזק:

דף ד:

מהר"ן שפירא

הוצרך לומר כן כדי שלא תאמר דהאי ברייתא משבשתא היא וליכא לאקשויי מינה דהא סתם ספסל שאול לכל הבא לישב עליו והוי כמתה [מחמת] מלאכה ותקשה לך מ"ט יהא חייב בשבירת הספסל. לכן אמר דמיירי בבני אדם כמו פפא בר אבא שהיה משונה משאר בני אדם ולכגון אלו אינו שאול מסתמא וכמבואר בתוס' בשמעתין לדברי הרשב"ם:

מהר"ם

ל' גמ' הכהו בעשר מקלות בעשרה בני אדם בין בבת אחת בין בזה אחר זה כולן פטורין: כלומר מדקא דייק תנא בלישנא לשנות מלת תשלומין פעמים הכא ובריש פירקין לאשמועינן השלמה אתא ומרישא לחוד דתני תשלומי לא בעי למידק דאיכא למימר איידי דקתני לשלם נקט נמי תשלומין:

ומהר"ן שפירא

כתב וז"ל לא דייק מהך לישנא וכו' ר"ל לא דייק מלישנא יתירא דהשלמה מיותר דהא איכא למימר דנקט איידי דרישא וברישא אינו מיותר אלא דדייק מדלא נקט חבתי בנזקו דהוי משמיענו הדין שישלם שור גמור חי והוא טוב יותר ממה דנקט לשון השלמה איידי דרישא. אלא ודאי דאין הדין כן אבל לא דייק כלל ממשמעות לשון דהשלמה לבד ודו"ק נ"ל עכ"ל:

דף ה.

מהר"ם

לשון רש"י בגמ' ומיוחדים דמתני' הכי משמע שיהיו כל נכסי שהזיקו מיוחדין לאדם אחד שאין בהם ספק:

והיינו אין שמין לגנב ולגזלן דאמר שמואל ופי' אין שמין הפחת שפחתה משעת גניבה וגזלה עד שעת גוביינא שיקבלו אותו הבעלים אלא אי זל או נפחת משעת גניבה וגזילה עד שעת גוביינא לגזלן נפחת אבל לניזקין ולשואל שמין משעת הנזק והשבירה שהיה עומד ברשות הבעלים מאז ומה שפיחת מזמן שבירה עד שעת גוביינא פיחת לבעלים ודעת זו היא דעת רשב"ם וכתובה היא בהג"ה באשר"י ע"ש:

האי ודוקא היכא דאיתבר ממילא הוא דמחלקינן הכי שאם נשתנה שינוי גמור הוי פחת דגנב וגזלן ואם לא נשתנה שינוי גמור הוי פחת דבעלים אבל איתבר מחמתיה חילוק אחר יש ביניהם דכי לא הוי שבירה של שינוי גמור דינו כמזיק ושמין משעת שבירה ופחתא דבעלים הוי ואי הויא שבירה של שינוי גמור חייבין לשלם את כולה ולא פחתים מקבלים הבעלים ולא השברים:

ד"ת

בגמ' [דף י"א ע"ב] אמר עולא א"ר אלעזר בהמה גסה נקנית במשיכה והא אנן תנן במסירה הוא דאמר כי האי תנא דתניא וחכ"א זו וזו במסירה ור"ש אומר זו וזו במשיכה:

מהר"ם

ל' גמ' אמר עולא א"ר אלעזר בהמה גסה נקנית במשיכה והא תנן זו וזו במשיכה ר"ש אמר זו וזו בהגבהה:

דף ה:

מהר"ם

מכל הסוגיא מוכח דלא גרסי' בקעה לא בדברי ר"א ולא בדרב חסדא ובספרים שלנו אינו כתוב בהם וכן מוכחת גירסת הנ"י ופירושו:

ומהר"ן שפירא

האריך בדבר הזה ג"כ שלא לגרוס בקעה ובסוף כתב וז"ל ואם לא נמחק אותו נראה דלאו דוקא קאמר בקעה אלא במיוחדת לפירות ולא לשוורים ואמר בקעה משום ר"א והסדרן הפך הסדר והכניסו בדברי רב חסדא:

והדעת מכרעת כן וכו'. נראה פשוט דקשיא ליה להנ"י לפי גירסת הרי"ף השנוי כאן והיא גירסת רש"י בגמ' לא לזה ולא לזה לפירות אלא דחד ולזה ולזה לשוורים למה חשיב גבי שן רשות הניזק כיון שיש רשות לכל א' וא' להכניס שורו וכמו שהקשו תוס' בשמעתין ומתוך קושיא זו כתבו תוס' שיש לגרוס לפירות דחד ולא לזה ולא לזה לשוורים. והנ"י בא לתרץ קושית תוס' אף לגירסא זו של הרי"ף ורש"י דגרסי לזה ולזה לשוורים ניחא והיינו כל זמן שיש לו לניזק שם פירות אין רשות לשום אדם להכניס לתוכו אפי' שוורים והוי רשות הניזק ממש ומסיק ואמר והדעת מכרעת כן פי' שכן דרכן של בני אדם לעשות וכו' וכדמסיק:

דף ו.

מהר"ם

בספר רבינו אשר משמע שאין זה מגירסת האלפס אלא דברי רבינו אפרים שחולק על סברת רב אלפס וכן מוכיח במרדכי:

מהר"ן שפירא

ר"ל עוד תירצו בגמ' דהא דאמר על פי עדים לא משמיענו מידי אלא דסיפא איצטריכא ליה בני חורין וכו' והיינו שאמר הנ"י דכולה חדא מלתא היא על פי עדים שיהיו בני חורין וכו' וק"ל:

ר"ל דגם לשאר דינין ודאי בעינן דוקא בני חורין ובני ברית אלא דנקט ליה הכא אגב וכו' ותירוץ זה עולה יפה למה שתירצו בגמ' מתחלה דע"פ עדים משמיענו דמודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור וכמ"ש הנ"י בתחלה אבל למאי דמסיק דלא משמיענו מידי אלא דנקט ליה משום סיפא והיינו למ"ד דמודה בקנס ואח"כ באו עדים חייב א"א לתרץ כמו שתירץ הנ"י לדברי הרא"ש וכדלעיל בסמוך:

דף ו:

מהר"ם

ת"ר וכבוד עשו לו במותו זה חזקיהו מלך יהודה שיצאו לפניו ל"ו אלף חלוצי כתף ד"ר יהודה אמר לו ר' נחמיה והלא לפני אחאב עשו כן אלא שהניחו ס"ת על מטתו ואמרו קיים זה מהשכתוב בזה. והא האידנא נמי עבדינן הכי אפוקי מפקינן אנוחי לא מנחינן ואיבע"א אנוחי נמי מנחינן קיים לא אמרי' אמר רבה בר בר חנה הוה אזילנא בתרא דר' יוחנן למשאל שמעתתא כי הוה עייל לבה"כ והוה בעינא מיניה מלתא ולא פשיט לן עד דמשי ידיה ומנח תפילין ומברך והדר א"ל קיים אמרי' לימד לא אמרי' והא אמר מר גדול ת"ת שהרי מביא לידי מעשה ל"ק הא למיגמר הא לאגמורי [וכ"ה הב"ח]:

דף ז.

מהר"ם

פי' דאילו היה חייב מדין קרן אין חייב אלא מפני זהירות השמירה וזהו ענין ההתראה במועד וכן בתם קנס היה כי היכי דלינטריה לתוריה והיינו טעמא דקרן סתמא כוונתו להזיק דהא לא נהנה בהיזקו הלכך ליכא חיובי בבעליו אלא מטעם שמירה וחילקה בו התורה כפי אופני תורת שמירתן אבל שן ורגל סתמא להנאתו מתכוין ולא להזיק ורגל נמי כיון דדרך הילוכה הלכך אין לחלק בתם ומועד דחיובי דידהו הוי מדין מזיק גמור:
לשון גמ' [דף יז:] דרסה על כלי ולא שברתו ונתגלגל למקום אחר ונשבר מהו בתר מעיקרא אזלינן וגופיה היא או דלמא בתר תבר מנא אזלינן וצרורות נינהו תפשוט ליה מדרבה דאמר רבה זרק כלי מראש הגג ובא אחר ושברו במקל פטור דאמרי' ליה מנא תבירא תבר לרבה פשיטא לרבא מיבעיא ליה:
לשון הגמ' היא דבעי למיפשט בעיא דרבא מהך ברייתא דתרנגולין מחטטין דבתר מעיקרא אזלינן:

דף ז:

מהר"ם

באשר"י מפרש דרב אלפס לא הביא בעיא זו דיש העדאה לצרורות:

דף ח.

מהר"ם

לזה רשות להניח שם פיריתיו כיון שאין בהמה יכולה לאכול משם אלא בדוחק הוי כמחזרת לרב ושבקתה לרחבה לשמואל ויש לה כו':

דף ח:

מהר"ם

והשתא קשה מה הוצרך רב אלפס לומר דלאו משונה הוא דעביד איניש כו' ולקמיה מקשי לה בשם קצת מן האחרונים ונראה שאינה קושיא כל כך דלא דמיא כולי האי דשינוי בעיטה שינוי גדול הוא ולא בא מחמת רביצתו של זה הלכך אומר לה נהי דאית לך רשותא לסגויי עלואי לבעוטי בי לית לך רשותא אבל אכילת כסות שינוי קל הוא שכן דרך בהמה שלועסת את הכסות מידי דהוה עגלים בכל יום לכך שינוי זה דאכילת כסות מחמת שינוי הנחתו בא חשיב ליה דפטורה מטעם כל המשנה ובא אחר ושינה בו פטור לכך הוצרך רב אלפס לומר דהנחת כסות לאו משנה הוא דעביד איניש כו' והאשר"י כתב דאפי' ביעט בכסות והכלים לא יכול למימר בעל כסות והכלים לבעוטי בי לית לך רשותא ולא דמי לפרה רבוצה ברה"ר כי יש חילוק בין בעלי חיים לדבר אחר דכלים עשוים לידרס ברגלי אדם וברגלי בהמה הלכך אי הוה משנה פטור עכ"ל אשר"י:

לפי גי' הר"ן דגריס ולא קב ולא קביים משמע דכפי מה שאדם אחר רגיל להאכיל לבהמתו אמדת התבואה קאי אבל לפירש"י דגרס או קב או קביים ויכול לפרש כפי מה שאדם אחר רגיל ליתן לפני בהמתו לענין זו לא ולגי' הר"ן ק"ק מנא ליה דאינה קפידא במדה כיון שלא הוזכר בגמ' נימא מדת אכילתה תלוי בה ולא בבעלים:

דף ט.

ד"ת

בעלים מאי עבידתיה ה"ק נמצאו לה בעלים מעלים להם שכר תרתי לא קשיא הא דקיימא לאגרא הא דלא קיימא לאגרא:

מהר"ם

ואע"ג דאמר בגמ' גבי יתמי לא אשגח ביה אגבה רב נחמן לאפדנא מניה פי' תפיסה תפס אפדנתו עד שיתן ליתומים שכר הראוי ליתן כפי תחלת הדין דא"ל זיל פייסינהו דהיינו דבר מועט דלמה ישתנה כאן סוף הדין מתחלת הדין במה דלא אשגח ביה וכי כל מאן דלא אשגח בדיינא יקנסוהו לשלם יותר ממה שחייב וכן פי' האשר"י בהדיא ולפי שיטתו:

דף ט:

מהר"ם

הלכך הא דקתני שקפצו לא לדקדק שעל הנפילה פטור אלא לדקדק על עצמו שמאותו טעם דנפלו פטור קפצו נמי פטור דאנוס:

לפי מה דסליק אדעתיה דבגמ' פי' הר"ן אגב שיטפי פי' הכי כי כן הוא בפירש"י שם:

דף י:

מהר"ם

נראה לי חייב בעל הגחלת דכל שפושע באשו בענין שהכלב יכול ליטלה אע"פ וכו' עד שהרי כלבים ושרצים מצויין ג"כ ע"כ:

נ"ל שבא ללמוד מכאן כי היכי דגבי ניזק אע"ג דחד גופא הוא פלגינא נזקין מקטלא ה"נ גבי מזיק כגון שורו של ראובן שהזיק בגדיו של שמעון והמיתו ברשות המזיק פטור מן הנזקין והשור בסקילה וק"ו הוא ומה כופר וסקילה דשור דחד חיובא הוא פלגינא ליה ניזקין וקטלא לא כ"ש דהא תרי חיובי נינהו:

ומהר"ן שפירא

כתב ע"ז וז"ל ראיתי ברי"ף החדשים (זהו מהר"ם) שבא ומצא נפקותא לענין דינא ודבריו בעיני רחוקים דפשיטא ופשיטא הוא ההוא דינא שכתב ול"נ לפרש כוונת הנ"י שבא לתרץ למה איצטריך להשמיענו דפטור מכופר דפשוט הוא למ"ד דס"ל דכופרא ממונא הוא פשיטא דפטור ברשות המזיק דאמר תורך ברשותי מאי בעי ולמ"ד דס"ל דכופר כפרה הוא מ"מ קשה למאי איצטריך דהשור בסקילה הלא אפי' אם הרגו המזיק בעצמו נמי חייב מיתה וכמבואר בנ"י בעצמו. ע"ז אמר דבא להשמיענו דאפי' היכא וכו' וק"ל:

ראיתי מקשים דלמא התם מיירי בדלא אתרי במרייהו תלת זימני אבל בתר דאתרינהו ג' זימני אימא אף בעזי דרעיא שחטינהו להו ותירץ מהר"ל מלובלין שהיה הגי' בגמ'

א"ל אביי זיל צנעינהו ולא כגי' הספרים שלנו בגמ' אימא להו למרייהו וכ"ה ברא"ש בספרים ישנים. וא"כ ע"כ מירי בתר דאתרינהו תלת זימנא דאל"כ לא היה רשות בידו אפי' לאצנעינהו. והא דכתב הנ"י לעיל זיל צנעינהו אימא להו למרייהו וכו' היינו כפי משמעות הענין ואפשר שהיה כן גירסתו בגמ' ודו"ק:

דף יא.

מהר"ם

לאו משום דאנוס גמור חייב באדם דאנוס רחמנא פטרי' כדאמר לקמיה אלא משום כו':

דף יג.

מהר"ן שפירא

ר"ל דנקט נתקל לאו פושע הוא ולא אמר נתקל אנוס הוא ומשמע מזה דלא חשיב ליה אונס גמור אלא באונס זוטא וא"כ היכא דמזיק מכחו הוי לן לחייבו בזה דהא לא פטרינן אונס באדם המזיק אלא אונס גמור וכדלעיל בנ"י ודו"ק ובספרי הרי"ף החדשים (והוא מהר"ם) כתב בזה דברים שאינם נכונים ע"כ:

מהר"ם

כלומר מדאפקיה להאי אונס זוטא בלשון לאו פושע הוא משמע דבעינן והוא שיבא האונס שלא בשעת פשיעה דהיינו שלא מכחו בשעת שפיכה אלא לאחר שנחו כבר משפיכתן בא זה והוחלק בהן דהוי נמי אונס זוטא ופטור:

לשון גמ' בשלמא כדו משכחת לה בין בשעת נפילה בין לאחר נפילה אלא גמלו בשלמא לאחר נפילה משכחת לה במפקי' נבלתו אלא בשעת נפילה היכי משכחת לה אמר רב אחא כגון דעברה במיא דרך שרעתא. היכי דמי אי דאיכא דרכא אחרינא פושע הוא ואי דליכא דרכא אחרינא אנוס הוא אלא משכחת לה דאיתקל ואיתקל ביה גמלא:

דף יג:

מהר"ם

ל' גמ' הוחלק א' במים חייב אמר רב יהודה אמר רב לא שנו אלא שנטנפו כליו במים אבל הוא עצמו פטור קרקע עולם הזיקתו כי אמריתיה קמיה דשמואל אמר לי מכדי אבנו סכינו ומשאו מבוברו למדנו וכולן אני קורא בהן שור ולא אדם חמור ולא כלים וה"מ לענין קטלא אבל לענין נזקין אדם חייב וכלים פטורים:

דף יד.

מהר"ם

כך פירש"י למאי דסבירא לר' יוחנן פטור במפקיר נזקיו ופי' התוס' דשמא אף לפי המסקנא דמחייב ר"י מפקיר נזקיו מחייב נמי בור ברשותו הלכך הוצרך רב אחא לפרש טעמא דמצמצם פטור לפי שאין דרכן כו' וכתב האשר"י שזהו היא גם סברת רב אלפס: ופי' רש"י תרתי בבי דטינוף כלים חדא הך דשופך מים ברה"ר והווזק בהן אחר חייב ואידך דתנינא לעיל נשברה כדו ברה"ר והוחלק אחר במים:

ומהר"ן שפירא

כתב וז"ל נראה דהנ"י פי' לה להא דקאמר תרתי ל"ל קאי אמתני' ואליבא דכ"ע אבל כוונת רש"י בגמ' דקאי הקושיא אדרב ובכתבי כתבתי טעמא מ"ט ל"ק נמי אליבא דשמואל:

דף יד:

מהר"ם

הנה סוגיית הר"ן מוכחא דרוצה לפרש דגופו של ראשון וממונו שניהם מדין בור ומשום דהוי ליה לעמוד יהבינן ליה דין בור לגופו גם לממונו ופטור על נזקי ממון דשני ושני מסתייה אי יהבת דין בור לגופו אבל ממונו אפי' מדין בור אינו. והאשר"י כתב לפי המסקנא דגוף שניהם בור ופטורין על הנזקין דממונא אם לא הוזק בהם אדם ושניהם פטורין על נזקי ממונן דנתקל אנוס הוא והוה ליה מפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס ולסברת רב אלפס כתב הרא"ש דגופו של ראשון יש לו דין אדם המזיק וחייב על נזקי שני בין דגופו בין דממונו וגופו של שני יש לו דין בור וחייב על נזקי גופו של שלישי ולא על נזקי ממונו אבל על נזקי ממונו כולן פטורין בין ראשון בין שני דאמר ליה האי בירא לאו אנא כריתיה וטור ח"מ סי' תי"ג כתב מסקנת האשר"י כמו שכתבתי אני אלא לסברת רב אלפס כתב דגופו של ראשון יש לו דין אדם המזיק וממונו של ראשון יש לו דין בור ונ"ל שחולק בזה על פי' אביו הרא"ש שפי' לסברת רב אלפס ויפרש גופן וממונו דרבא אמזיקין ובריית דקתני וכולן פטורין על נזקי ממונו מעמידה בהזיקו בהן כלים וצ"ע גם הר"ן ז"ל צריך לומר שיפרש כן ומוסיף עליו שהוא מפרש גם גופו וממונו דנקט רב אלפס בדברי רבא אמזיקין ולעולם דאיתזקו בהן גופן דניזקין ולא ממונן דגופו וממונו דראשון שניהם יש להם דין בור לפטור בו את הכלים וכן גופו דשני יש לו דין בור וחייב על גופו של שלישי בנזקין אבל ממונו דשני גם דין בור אין לו ואינו חייב אף על נזקי

גופו דשלישי והברייתא דקתני וכולן פטורין על נזקי ממונן מיפרשא כמו הטור לסברת רב אלפס בהוזקו בהן כלים כתירוצו של רב יאדא בר מניומי דמסקנא דשמעתא והשתא סיום דבריו של רב אלפס דקאמר מ"ט דא"ל האי בירא לאו אנא כריתיה כפשוטן דקאי על דברי רבא דסליק מיניה ואינו חוזר על הברייתא שלפני רבא וכולן פטורין על נזקי ממון דההיא בהוזקו בהן כלים אוקימנא ולא קשיא מידי אלא שלסברת הטור לא יפרש רב אלפס אלא דין גופן דנקט רבא במזיקיי ולא דין ממון שהרי גופן וממונן דפי' רב אלפס צריך לפרש לשיטת הטור דמוסב אניזקין. ולשיטת הנ"י אליבא דרב אלפס דגופן וממונן בין דרבא בין דרב אלפס אמזיקין קאי ואינו מזכירה של ניזוקין כלל ומסברא דנפשיה מפרש הנ"י דאינו מוסב אלא אגופן דהניזקין משום דלא יהיב לגופו דקמא אלא דין בור וכשיטת הנ"י כן כתוב במיי' בפי"ג מהל' נ"מ ולפ"ז יתבאר לך שמה שכתב הטור בסי' תי"ג כשהביא פסקא דרב אלפס בגופו של ראשון שיש לו דין אדם המזיק (וממונו של ראשון יש לו דין אדם המזיק) וממונו של ראשון יש לו דין בור וכתב אח"כ וכ"כ הרמב"ם דלא קאי האי וכן אלא על דין ממונו של ראשון דסליק מיניה ואין זה דוחק ולא פלגי דדינא כמו שתמה עליו מהר"י קארו בנמוקיו לח"מ סי' תי"ג כיון שרב אלפס לא הזכיר כלל דין ממונו של ראשון וחומרי חומרי נקט לו בעל הטור מה שמצא בדברי רב אלפס כתב ומה שלא מצא ברב אלפס ומצא במיי' וכתב על שמו:

דף טו.

מהר"ן שפירא

לפ"ז תימא דה"ל לפלוג וליתני בממונו בלבד דגם הראשון אינו חייב בממונו שהזיק אלא בשהיה יכול לסלקו ובדלא היה לו פנאי לסלק פטור ובדברי הרמב"ן בפירושו לדברי הרי"ף כתב בהדיא דממונו של שני אף בדהיה יכול לסלקו אינו חייב באם הוזק בהן השלישי שכתב הא למה זה דומה לאבנו סכינו ומשאו שהניחן בביתו ובא אחר והוציאן לרה"ר והזיקו שהשני חייב ולא הראשון הבעלים אף שהיה יכול לסלקו וכו' ומיהו הראשון נמי פטור אממונו של שני שהזיק וכו' עכ"ל וגם הראב"ד ז"ל כתב סתמא דלהרי"ף ממונו של השני פטור כשהזיק אף דלא אפקרינהו ולא חילק בין היה יכול לסלקו או לא. והדרן לקושיא ראשונה לשיטת הנ"י ה"ל לפלוגי בדידיה בממונו של ראשון או שני ואפשר לתרץ בדוחק דמלתא דפסיקא נקט דהשני טרוד הרבה מאוד בנפילתו ומסתמא אין לו פנאי לסלק אבל הראשון שנפל מעצמו אינו טרוד כ"כ

דמסתמא יכול לסלקו וזה השני טרוד יותר וחשיב אונס גדול משל ראשון מבואר באשר"י שהארכתי לעיל ודו"ק היטב:

דף טו:

מהר"ם

וכן פסק הרמ"א ומביאו האשר"י אבל האשר"י עצמו פוסק כלישנא קמא דמתני' אסיפא: לשון גמ' [דף לג.] ת"ר פועלים שבאו לתבוע שכרן מבעה"ב ונגחן שורו של בעה"ב ונשכן כלבו של בעה"ב פטור אחרים אומרים רשאין פועלים לתבוע שכרן מבעה"ב היכי דמי אי דשכיח במתא מ"ט דאחרים ואי דשכיח בבית מ"ט דת"ק לא צריכא בגברא דשכיח ולא שכיח וקרו אבבא וא"ל אין מ"ס אין עול תא משמע ומ"ס אין קום אדוכתך משמע [וכ"ה הב"ח]:

דף טז.

מהר"ם

בפ' בתרא דכתובות איתמר שנים שהוציאו ש"ח זה על זה רב נחמן אומר זה גובה וזה גובה רב ששת אמר אפוכי מטרתא ל"ל אלא זה עומד בתוך שלו וכו' עד כי פליגי דאית ליה לחד עידית ובינונית ואית ליה לחד זיבורית רב נחמן סבר בשלו הן שמין ורב ששת סבר בשל עולם הן שמין:

דף טז:

מהר"ם

נ"ל אגב שיטפא נקט הכי משום דאי דנבילה הוי תשלומי דמזיק דהוי כמו שהתורה זיכתה למזיק וממנה ישלם לניזק א"כ כל מה שהשביחה אחר מותה הותיר חלק תשלומין גבי ניזק ומיהו רש"י לא תלה הקושיא בשבח נבילה אלא כגון ששור החי דמי חציו מגיע יותר מפחת שפחתה מיתה במת:

דתניא דבי חזקיה מכה אדם ומכה בהמה מה מכה בהמה לא חלקת בין שוגג למזיד בין במתכוין לשאין מתכוין בין דרך ירידה לדרך עלייה לפוטרו ממון אלא לחייבו ממון אף מכה אדם לא תחלוק בו בין שוגג למזיד כו' לחייבו ממון אלא לפוטרו ממון:

אף ע"ג דסוגיא דשמעתא דלא כרב פפא דמוקים מתני' בברי ושמא מדשני במסקנא ראוי ליטול ואין לו וכדמוכח בפירש"י דהוי דלא כרב פפא וכן כתב הר"ן לקמן בסמוך אבבא

דהניזוקין שנים ודוקא היכא דמזיק מודה בקטן כו' מיהו גם ר' חייא לא אוקי רישא בברי וברי דוקא אלא דלישתמע אליבא דסומכוס ואין הלכה כמותו:
הא דלא חשיב בתרתי חדא דלא אזלינן בנזקין בתר אומדנא ואידך אפי' בניזק ברי ומזיק שמא וכ"ש במזיק ברי דבאותו ענין דאזלינן בשאר דיני ממונות בתר אומדנא דהיינו בין בברי וברי בין ברי ושמא אית לן נמי למימר בנזיקין דלא אזלינן בתר אומדנא בכל ענין הלכך לא חשיב אלא חד:

דף יז.

מהר"ם

ולא צריכינן בהך בבא דמועד לשינויא דגמ' ראוי ליטול ואין לו אלא משום טענתא דתם משני הכי בגמ':
ובאשר"י משמע שאין תפיסה מועלת אלא קודם שבאו לדין וכן משמע במרדכי ולדברי האשר"י לא מהניא תפיסה כלל לא בטענו חטים והודה לו בשעורים ולא בבבא דרישא הניזק אומר גדול הזיק והמדק אומר קטן הזיק דהוי כמאן דמודי לו תובע שאין לו על הנתבע כדברי הנתבע ולא מהניא תפיסה לדעתו אלא בבבא דסיפא היו הניזוקין שנים דממ"נ יש לו תביעה על שניהם ומשתלם מן התפיסה כדאמר מזיק אם תפס בפני עדים ודוקא שתפס קודם שבאו לב"ד ואם תפס שלא בעדים שקיל אף כדאמר ניזק ועיין בטוח"מ סי' פ"ח סעיף ח:

דף יז:

מהר"ן שפירא

יש לתמוה דהוה מצי למימר דמיירי בשלא התרו בו בבעלים כמבואר בגמ' דאין השור נעשה מועד עד שיעידו בו בפני הבעלים ובפני ב"ד ואפשר דכוונתו למצוא הענין אפי' היכא שהתרו בו בבעלים ומסתמא העידו בו דהא אין תפיסתו מועלת בשאין עדים מאחר דפלגא נזקא קנסא ומודה בקנס פטור וכמ"ש הנ"י בסוף הפ' שלפני זה ע"ש וא"כ ודאי איירי כשהעידו בב"ד והיה עושה מועד בהעדאתן בב"ד וק"ל:

דף יח.

מהר"ם

צ"ע כי הרא"ש לא כתב כן בפ' המניח ולעיל פ' המניח הביאו הר"ן וכתב ז"ל הרא"ש והרא"ה ז"ל כתבו דמסתברא בגדול שבישראל ונ"ל דגרסי' במקום הרא"ש הרמ"ה ז"ל:

בפ"ק דקדושין כתב הר"ן שהפרוטה היא חצי חטה והיא חצי שעורה והמעה היא ל"ב פרוטות נמצא הדינר קצ"ב פרוטות ואם הפרוטה היא חצי שעורה נמצא הדינר צ"ו שעורות ולפי חשבון זה יגיע לסלע שפ"ד שעורות נמצא המעה עשרה שעורות וכ"כ הר"ן בפ' קמא דקדושין שהפרוטה היא חצי שעורה נמצאו חמש סלעין לפדיון הבן אלף תתק"ך שעורות וכן כתב האשר"י בפ"ב דבכורות וכ"כ בטור י"ד סי' ש"ה וכתב הר"י קרא שהמעה היא מכוונת לאספר אוטמן ושמעתי שהאוטמן הוא פחות מגדול פולניש שתות:

דף יח:

מהר"ן שפירא

וכגון שיהא התינוקות ממשמשין וכו' תימה בעיני דמבואר לעיל בנ"י לכל הדעות דחזרה ג' ימים מהני אלא כשהתינוקות ממשמשין בו סגי בפעם אחת ולא בעי' ג' ימים וכן מבואר בתוס' ועי' בדברי הנ"י (דף י"א) ונ"ל שיש להגיה וכן צ"ל או כגון שיהיו וכו' ומ"ש אח"כ באותן שבתות לאו דוקא דאף בשבת א' סגי רק שיהא המשמוש בשבת דוקא דאילו ממשמש התינוק בחול ודאי לא מהני לחזרה דידיה ודו"ק:

דף יט.

מהר"ן שפירא

ואי רעהו לאו דוקא אפי' דישראל וכו' ה"מ לאקשויי בהיא גופא למה נתחייב כי נגח שור תם דכנעני לשור דישראל נ"ש אלא הואיל והתחיל להקשות מרישא מקשה נמי עוד גם זה דכל בבא דרישא לא אתיא כהוגן וק"ל:

מהר"ם

ל' תוס' בפ' האשה ומש"ה נקט ט"ו בחדש זה דהוא יום ידוע ונראה הדילוג מן הראשונה הוא דהוי ראייה ראשונה מן המנין והיכא דבראשונה אין לה שיעור בחדש שתהא השניה נראת דילוג מן הראשונה דכ"ע אין הראשונה מן המנין ובעי' שתשלש בדלוג וכו' וא"כ היכי קאמר התם גבי ראה שור ונגח שור ולא נגח דהוי ראשונה מן המנין הא בכה"ג אפי' רב מודה דלא הוי ראשונה מן המנין ויש לחלק בין סירוגין דימים לסירוגין דשוורין ע"כ מן התוס' שילהי פ' האשה שהיא עושה וכן הוא בתוס' דהך פירקין:

נ"ל מפני שהוכיחו התוס' דאפוטרופסין של יתמי חייבים בפשיעה אם פשעו בשל יתומים וכן סובר ר"י לכך פי' הנ"י ז"ל כדי לסלק קושיא זו דהא דחוזרים כאן ונפרעין מן היתומין היכא דבריר דנטריה אפוטרופוס שמירה פחות' ואע"ג דלגבי בעלים בעינן

שמירה מעולה כר"מ גבי אפוטרופוס דלמא ממנעי אקילו בהו ומיהו התוס' משום דסבירא להו הלכה כר' יהודה וכמו שפסק האשר"י הוצרכו לתרץ בע"א דשאני אפוטרופוס זה שלא נתמנה אלא לתקנת העולם ואי מחייבינן ליה בפשיעה ממנעי:
נ"ל שר"ל ולא הוי כתם שהועד כבר ובחד זימנא דאתרת ביה גבי יתמי סגי להכי קאמר עד שיעידו בו בפני בעלים כלומר צריך שיהיו כל ההעדאות בפני בעלים לר"מ ויש נוסחאות כתוב' ולא הוי נגח הלכך דייינינן ליה כתם עד שיעיד כו':

דף כ.

מהר"ם
האי כלומר נקט רב אלפס לפי מה דקי"ל כר' נתן דאסר לקיימו כדמסיק בסמוך אין זה סברא של ר"א אלא שחייב בדיני אדם זהו שכתב לית הלכתא כר"א ואין להקשות לר"א דמחייב בדיני אדם מ"ש מבור דתניא כסהו כראוי ונפל לתוכו שור או חמור ומת פטור כדפריך בגמ' דאיכא למימר דטפי איכא תקנתא לבור משור נגחן כדפי' בתוס' לתירוץ ראשון ומסברא הוא דאמרי' דר"א אמרה למלתיה לחיובא מסדר מחלוקתן ור' נתן לאיסורא לחוד מדהוה ליה למתני מנין שהמגדל כלב רע חייב ועי"ל דאביי נמי מודה דעיקר טעמא דר"א מקרא דולא ישמרנו שוב אין לו שמירה וחיובא משמע אלא שבא לתרץ מ"ש בור דכתיב נמי ולא יכסנו ולא דרשינן הכי ומתרץ שזהשור המועד להזיק עומד טפי להזיק מבור המכוסה דהא אית ביה נמי איסור בקיומו מדר' נתן משא"כ בבור מכוסה:
מהר"ן שפירא
ואע"ג דמסתמא איירי בדאיכא עדים על הנגיחה דאילו אין כאן עדים לא היה חייב כלל דהוי מודה בקנס פטור. י"ל דהא קי"ל דאין הודאת פיו גדולה מהודאת עדים ואילו תבעו חבירו מנה לי בידך והלה כופר בכל ועדים מעידים שחייב לו נ' זוז צריך לישבע על נ' אחרים כמבואר בטור חו"מ סי' ע"ה ה"נ וק"ל:

דף כ:

מהר"ן שפירא
ר"ל דאם נאמר דשומעין לו אפי' אם הוא אומר להביא עדים אחר ל' יום א"כ ודאי דה"ה לזמן מרובה וזהו דוחק דאטו אם יאמר שיביא עדים לאחר שנה או שנתים מי שומעין

לו כלל אפי' אם זילי נכסיה ולזה ודאי לא צריך קרא למעט וכן מבואר בשמעתין (וכפי פי' זה ל"צ להגיה ד"ת):
כ"כ תוס' ונראה פשוט דקשה להו דלא קא משני מידי על קטיעת יד העבד ועל מזיק שדה למה לא שמין אותם כעין שהזיק אלא ודאי שהמקשין לא מקשה עלייהו כלל וע"ז אמר דלכך לא הקשה עלייהו דס"ל דאע"ג וכו' וק"ל:

דף כא.

מהר"ם

קצת ק"ל דהכא מביא פירש"י כצורתו ולעיל בפ' המניח גבי שניהם רצין כתב לחלק בין ששניהם עושין שהאחד סייע בשבירתו ובין שהא' לבדו עושה כגון עמד בעל קורה וי"ל דשניהם עושין מעשה דהתם הוי הוזקו דממילא אבל עמד בעל הקורה וכיוצא בו הוי הזיקו דבידים:

דף כא:

מהר"ם

דאילו עבד הכי ג"פ הדר הוי ליה בר קטלא דהוי כמועד להתחכך בכתלים דלעיל שלהי פרק שור שנגח ד' וה':
פי' שומתם של ולדות לא צריך לפרש דפשיטא דשמין שויין של ולדות בפני עצמן ולא אגב האשה אלא בשומת שבח ולדות מה שהאשה היתה משבחת מחמת הולדות בזה המשנה מדברת ומוסיפין הדמים הללו על דמי הולדות ונותנין לבעל כך פי' התוס' בהדיא לעיל בריש פ' גבי הא דאמר רבא אין שמין פרה בפני עצמה ולד בפני עצמו בד"ה וכן אתה מוצא בקוטע יד עבדו של חבירו:
ל' גמ' [דף מט:] אמר רבה משכונו של ישראל ביד גר ומת הגר ובא ישראל אחר והחזיק בה מוציאין אותה מידו מ"ט כיון דמית [ליה] גר פקע ליה שיעבודיה משכונו של גר ביד ישראל ומת הגר ובא ישראל אחר והחזיק בה זה קנה כנגד מעותיו וזה קנה את השאר [וכ"ה הב"ח]:

דף כב.

מהר"ן שפירא

אע"ג דלעיל פ' המניח פסק הלכתא ישמואל דכולם מבורו למדנו מ"מ שייך שפיר לפסוק כאן הלכתא כרב וחייב בבור גופו דוקא להבלו ולא לחבטו דבשאר דברים כגון אבנו

וסכינו ומשאו ודאי מחייב בחבטה וכאן שאני דקרקע עולם הזיקתו ודבר פשוט הוא. ובעל שלטי הגבורים האריך בזה מאד:

מהר"ם

לפי הכתוב לפנינו בנוסח רבינו הגהתי ואסיקנא טעמיה דרב נחמן כו' והאמר מוכיח שאינו מנוסח רבינו וכן הוא בהדיא בדברי הר"ן גם באשר"י שניהם כתבו שלא הביא המסקנא ותמה עליו האשר"י מזה ונראה שהיה הג"ה ניתלת בספרי רבינו מאיזה חכם וטעו הסופרים והעלוה בפנים וכ"כ עליו ב"י בנימוקי ח"מ ועוד תימה על תימה שמסיים ואי דרך נפילה נפל והיינו כרב דתני רב חנניא לסיועיה לרב כי יפול עד שיפול דרך נפילה ומת בחבטא משמע אפי' בידוע דלית ביה הבלא כגון גובה וכהאי אריתא דדלאי שיתא דאיירינן ביה והיינו כשמואל גם מה שמסיים ושמעינן מינה דרב נחמן כשמואל ס"ל קשיא לי מהיכא משמע דאטו מי לא מודה רב בחבטא י' לענין טריפות דתנן הנפולה וכל הנהו גוונא דמפרש בפ' אלו טריפות אטו כולהו דלא כרב והכא גבי בור טעמא אחרינא הוא דפטור בעל הבור דקרקע עולם הזיקתו אי לאו דדייק מסוגיא דגמ' דאיצטריך לאוקמי מתני' דהיו פחותים מי' באיגנדר איגנדורי דאילו לרב אתא כפשטה משום דלית ביה הבלא פטור וחוזרני לומר דנוסחא שלפנינו דדייק הוא ותופס כמסקנא דגמ' אליבא דר"נ ואין חבט בפחות מי' וכשמואל ופ"ל לרב אלפס דמודה שמואל בברייתא דרב חנניא מגזירת הכתוב א"נ משום דחשבי ליה קרא אנוס בעל הבור לגבי נפילה דאחורא כיון שלא כדרך הליכתה פשעה בהמה ושינתה בעצמה לעמוד על מקום מסוכן ואפי' שור חרש נהי דדרך הלוכו לא מזדהר אין דרכן למסור עצמו בסכנה כזה לעמוד אצל הבור וה"ל משנה ובא אחר ושינה בו פטור ותלמודא דמייתי מינהי סייעתא לרב משום דליכא הבלא היינו דרהיטא דטעמא הוי וסברא פשוטה אבל ודאי לשמואל נמי אתי שפיר תדע מדלא פריך מינה לשמואל ונוסחא משובשת נזדמנה לרא"ש ולר"נ או נוסחא קצרה שלא נתפרשה כל צרכה וקרוב לזה נמצא בגי' הלכות גדולות שפוסק בפ' אלו טרפות בהדיא דאין חבט בפחות מי' ובתר הכי מייתי הך עובדא דאריתא דדלאי ומסיים בה אלמא קסבר רב נחמן יש חבט בפחות י' ותו לא מידי אע"כ סומך על סוגיות הגמ' והוי כמו וכו' ומראה מקום הוא בלבד ה"נ לגי' האלפס הראשונה שהיתה ביד הרא"ש והר"ן יש לפרש כן והשתא אתי שפיר כולי מלתא וכהלכתא וה' יתברך יאיר עינינו בתורתו אמן ועד נאמן אעידה לי על דברי רמב"ם שרוב פסקיו הולכים על שיטת האלפס אלא במעט והאי פיסקא דגובהה י' וחבטא עד שיפול דרך נפילה כדרך שכתובה כאן בהלכות לפי הנוסחא שלפנינו כן פסק במיי' בספרו בפי"ב. מהל' נ"מ: וז"ל מהר"ן שפירא ואפשר

לישב הנוסחא שלפנינו והיינו דהרי"ף לא החליט ההלכה כרב שהרי מסיק דאיכא מ"ד דהלכתא כשמואל ולהכי מייתי מאי דאמר ר"נ בתחלה לרבא דמשמע מיניה דס"ל כרב ותו מייתי למסקנא דגמ' אליבא דר"נ דמשמע מיניה דס"ל כשמואל וכמו שמסיק הרי"ף וקושית הרשב"א והרא"ש שתמהו על הרי"ף שלא הביא המסקנא אפשר ליישב כיון דמדברי ר"נ שהשיב לרבא משמע להדיא דס"ל כרב ומאי דמסיק בגמ' דאיגנדר לבור הם דברי סתם תלמודא שרצה ליישב דברי ר"נ גם אליבא דשמואל אבל לא נשמע כן בפירוש לר"נ וא"כ לא שבקינן מאי דשמעינן להדיא מר"נ ממאי דמסקינן בסתם תלמודא אליביה ולא שמעינן ליה שאמר כן להדיא ובפרט שיש לנו ברייתא המסייע לרב וודאי נכון לפסוק מה שאמר ר"נ להדיא הוא אליבא דרב. ולא נחוש למה שרצה סתם תלמודא ליישב דברי ר"נ גם אליבא דשמואל. בשגם שלא מצאתי מי שמסייעני בישוב קושיא זו.
מ"מ כתבתי מה שנ"ל ובספרי ריי"ף החדשים (והוא מהר"ם) האריך בזה בהג"ה עד מאד ואין דבריו נכונים:
איני יודע מה טעם תלה חשש החבט משום פסיקת חוט השדרה ולא משום ריסוק איברים שהיא חששא יותר כוללת וע"כ תרתי נינהו כדמוכח באלו טרפות עיין בס"ת פי' י"ח:
הרא"ש מביא גי' רבינו כאן הראשון חייב ומפרשו אף הראשון

דף כב:

מהר"ם

בכל הספרים גרסי' משכוכית וכן מביאו הערוך וכן הוא בה"ג:
לשון גמ' השותפין שנדרו הנאה זה מזה אסורין לכנוס לחצר ופירש"י לחצר של שניהם ר"א בן יעקב אומר זה לתוך שלו כו':
כך ל' הגמ' כיון שמסר לו משכוכית קנה היכי דמי אי במשיכה ליקני במשיכה אי במסירה ליקני במסירה לעולם במשיכה ובעי למימר ליה לך משוך וקנה וכיון דמסר לו משכוכית כמ"ד לך וכו'. לשון ד"ת:

דף כג:

מהר"ן שפירא

לכאורה משמע דדין זה אינו אלא לשמואל דלרב ס"ל דאינו חייב בחבטה בשהוא בקרקע עולם למה יהא שום חיוב על בעל האבן הלא נחבט בבור ובור לאו דידיה הוא ואפי' אם

נאמר שמת בהבל הבור לא אתיא כוותיה דכי היכי דלרב אמרי' במת בחבטה דקרקע עולם הזיקתו ה"נ יכול לומר הבעל האבן בור של פלוני הזיקתו וכן מבואר בתוס' בפרק המניח דף כ"ח בד"ה ונישוף באבן וכו' ע"ש וא"כ תימה הלא הרי"ף פסק לעיל כרב ולמה הביא רבא דהכא ואפשר דס"ל להרי"ף דבכאן מודה רב שיש לחייב בעל האבן מאחר שהאבן ע"פ הבור וכאילו הוא כרה את הבור הוא לפי שהוא גורם גרמא ממש והוי כאילו דחפו בידים שקרוב לודאי שכל שור אשר יבוא שמה יפול בתוך הבור הזה וסברא זו מבוארת בדברי הרמב"ן עיין בדבריו שהאריך:

דף כד:

מהר"ם

נראה שהיא הג"ה נתלית בספרי רבינו שהרי כבר פסק ואפי' נחבטה כו' וכן מוכח מגי' הנ"י [וכ"ה הב"ח]:

צ"ע באשר"י שכתב שם א"נ דחפוה ונפלה פטור הכא דשן ורגל בשמירה פחיתה סגי ליה כש"ח וגדולה מזו כתב כיון דבעלים פטורים פטור גם ש"ש שלו אע"פ שאם הזיקה צריך לשלם לבעלים דא"ל להכי יהבי לך אגרא לנטורי נטירתא יתירתא מיהו אם הזיקה ע"י שדחפוה פטור דהתנן מסרו לשומר כו' כולן נכנסו תחת הבעלים וכי היכי דבעלים פטורין אם דחפוה ונפלה גם שומר פטור וכן פסק הר"מ הלוי ז"ל עכ"ל אשר"י ונ"ל הקנון ראיה לדברי הרא"ש מן התוס' דפרק כיצד בשמעתין דכלב שנטל את החררה דפריך ולחייב נמי בעל גחלת ומשני' כששימר גחלתו ופריך תו אי כששימר גחלתו מאי בעי כלב התם ומשני כשחתר והקשו התוס' שם וז"ל וא"ת ומה שמירה היא זו כיון שיכול הכלב ליכנס שם בחתירה דסתם דלתות חתורות הן אצל כלב וי"ל כיון דנטר כדנטרי אינשי לא אטרחוהו רבנן טפי עכ"ל תוס' והכי נמי דכוותה אע"ג דדחפה חדא לחברתה כיון דנטר כדנטרי אינשי לא אטרחוהו טפי ופטור על נזקיהן כמו בעל הגחלת ואין סברא לחלק דהתם מיהא עבד שימור קצת לגבי גחלת אלא שאינה מספיק גבי חתירה דהרי נמי דכוותה ודאי עביד שמירה קצת לגבי בהמה זו שלא תפול אלא שלא היה מספיק לגבי דחיפה איכא למימר לא אטרחוהו רבנן טפי כי התם:

דף כה:

מהר"ם

פי' דה"ל נכפפת ואפי" מאה מיל חייב אלא הכל לפי גובהה דהוי קולחת קאמר:

דף כו.

מהר"ם

לשון אשר"י דנפקא מינה לרבנן במדליק בתוך של חבירו:
הלכך אם הזיק את הגדיש בידים משלם גם על הארנקי דהוי כמו נתן דינר זהב לאשה ואמר לה הזהרי בו של כסף הוא הזיקתו משלמת של זהב דעד הכא לא פטרי רבנן בארנקי בגדיש אלא במדליק דומיא דכי תצא ממילא משמע דהוי כמו פשעה ביה משלמת של כסף והשתא מלתא דרבנן בהנותן דינר זהב לאשה כו' אתיא כרבנן דלר' יהודה בכל ענין משלמת של זהב בין הזיקתו בין פשעה בו כדמוכח בעובדא דכספתא דמוקי לה רב אלפס כרבנן דלר' יהודה אין חילוק בין מנחי ביה אינשי בין לא מנחי ביה כי אתו עדים דהכי הוה ביה חייב:

דף כו:

מהר"ם

ל' האשר"י שעת העמדה בדין דכפל כמשמעותו בשויו עתה כשיגמר הדין אבל לענין ד' וה' שמין כמה היה שוה בשעת טביחה ומכירה דמההיא שעתא קא מחייב ואם נתייקרה קודם העמדה בדין לא משלם כי השתא דאפי' קרן אם נתייקר ואיתבר ממילא משלם כדמעיקרא כיון דהשתא לא מידי עביד וכן אם הוזל אזלינן בתר עידן דטביחה ומכירה ע"כ:
פי' סיגין כמו סיג של רצופה בפ"ק דעוקצים ופי' הרמב"ם שם אבק של אריג על קצת הצמחים כעין קורי העכביש והערוך פי' עפרורית שעל שרשי הירקות ונ"ל שעל שם זה הלבדין העבין בעלי השער והציצין נקראים סיגים בלשון משנה סיגים העבה דאהלות סיגים שנראה בו נגף מטכסיא הוא המשי ההוא גברא דמחוי אמטכסא דחבריה:
עיין בפירש"י סוף פ' המניח בהא דפריך התם דקאמר ברי מאן דקאמר שמא מאן אי נימא כו':

דף ל.

מהר"ן שפירא

לעבד עברי האשר"י תמה בזה להוכיח ששמין דוקא בעבד כנעני ע"ש לדברי רש"י צ"ל דשמין אותו כך שאם היה רוצה היה מוכר את עצמו בעבד עברי לשש שנים ואח"כ היה

חוזר ומוכר עצמו לשש ואח"כ היה חוזר ומוכר עצמו לשש שנים אחרות עד יום מותו כפי ערך שנותיו של אדם ובזה מיושב תמיהת הרא"ש:
ואע"פ וכו' או שור תחת שור וכו' ר"ל אם אנו באין ללמוד ולפרש לגמרי מתחת דכתיב גבי עין או תחת דכתיב גבי שור אז אין למידין אלא היכא דגמר דאיכא ג"ש דתחת תחת יכול לדון ואם לא גמר אין לו לדון משא"כ הכא דאין אנו באין לדון לגמרי דהא כבר פשוט הדין דאינו משלם אלא ממון ואין אנו באין ללמוד פי' הפסוק אלא שבאין למיסמך ליה אקרא הרשות ביד אדם לדון מעצמו ודו"ק ובספרי רי"ף החדשים טעה במקום הזה ב' טעות שפי' דהאי היינו לדון לגמרי הוא כמו שמתרץ וכאילו אמר א"נ ואח"כ הגיה [ובמקום] אלא תיבת אבל ופי' אבל היכא דגמר איכא ג"ש דתחת תחת ואיני יודע איזהו פי' שאינו יודע אי גמר מתחת שור או מתחת אשר עינה אז יכול לידון וכל דבריו לא שייכין לומר כלל דאם אין כאן אלא ספק בזה הלא ודאי יש ללמדו מתחת אשר עינה וכמו שמסיק רב אשי בגמ' והדרא קושיא לדוכתיה ואין להאריך בדבר שאינו:

דף לא.

מהר"ן שפירא

ר"ל ולכך מתפרנס מן הצדקה מאחר שהוא חולה ואינו יכול לעשות מלאכה אבל כשהעבד שלם אין מתפרנס מן הצדקה ואע"ג דר' יוחנן סבר דיכול הרב לומר עשה עמי ואיני זנך כמבואר בגיטין דף יב ע"ב מ"מ אינו מתפרנס מן הצדקה כ"א כשהוא קטע או חולה:

דף לה.

מהר"ם

בפרק גט פשוט שנויה בא לפני ב"ד הם עושין לו קיום וא"צ עדים החתומים בו דוקא אלא שראה חתימת העדים הראשונים ומה היה כתוב בשטר ומאיזה זמן וכן מוכח בפירש"י שם ובתוס' ובאשר"י ועוד שהרי אפי' היו כאן עדים שהיו חתומין בו אינם רשאין לכתוב לו שטר אחר ולחתמו אלא ע"י קיום בפני ב"ד כיון שכבר חתמו בדין פעם אחת כבר הם עשו שליחותן לדעת המיי' פכ"ג מהל' מלוה ולוה ולדעת בעל התרומה ושאר גדולים שהביא ב"י בח"מ סי' מ"א ס"ט ואיני יודע א"כ למה דקדק רב אלפס בלשונו אי איכא סהדי דחתימי עלה כו':

דף לה:

מהר"ם

וכתבו רבינו אשר"י מסתמא ר"א הוה צריך למיגמר דאי לא צריך כי מודע ליה נמי לא מיחייב מדר' חייא דלא מיחייב אלא לפנים משורת הדין ואין לומר דר' אלעזר מומחה היה ואפ"ה כי מודע ליה מיחייב ור' חייא מש"ה פטור דלא מודע ליה מדמשני והא ר' חייא לא צריך למיגמר לפנים משורת הדין הוא דעבד ולא משני משום דמודע ליה דעליה קא סמכי ש"מ דמומחה כי דנכו ואיסור או כמו ר' חייא בכל ענין פטור ור' אלעזר צריך למיגמר הוה ודוקא כי מודע ליה מיחייב:

דף לז.

מהר"ם

בשאלתות פרש' ויקרא משמע שכן הדין גם בשליח ב"ד:

באשר"י וטור ח"מ סי' קצ"א לא משמע כן שכתבו דשליח בעדים דפליגי ביה רבה ורב חסדא הוי שלא אמר משלח לשליח לך אמור לפלוני שישלח לי מעותי על ידך דבהא אפי' רבה מודה דהוי שליח אלא שאמר לשליח זה שעשאו בעדים לך התראה לפלוני ואמור לו שדעתך לבא לכאן ואם יתן לך הביאם לי וממציא לו שליח בעדים הוי שלא אמר לו אלא התראה לפלוני בלבד ואינו אומר לו כלום אלא הוא בעצמו אולי ישלח לי על ידך והכי משמע לשון האלפס בממציא לו שליח דא"ל הכי זוזי אית לי גבי פלוני ולא משדר להו ניהלי זיל אתחזי ליה משמע אתחזי לו ולא תאמר לו כלום. ומ"ש האשר"י ומ"מ בשליח שעשאו בעדים דהוי דוקא שלא ציוהו בפירוש אמור לפלוני שישלח לי מעותי על ידך כן מוכיח גם מן התוס' בחד שינויא בד"ה שליח שעשאו בעדים ובסמוך לו בד"ה רבה אמר לא הוי שליח:

דף לח.

מהר"ם

משנה זו כתובה לפנינו בסדר המשנה שילהי הגוזל קמא :

שעל ידי כפירה והודאה באה לו שבועה ואין יכול להעיז ולכפור הכל הלכך פטור בין במלוה בין בפקדון ובודאי קושטא קאמר:

איני יודע אמאי נקט שינויא בטענת נאנסו דמעיקרא דקושיא לא קשיא ליה מנאנסו דהוי מאין מעיז לאין מעיז אלא מטענת מלוה הוי קשיא ליה דהוי נמי מאין מעיז למעיז

כמו חושלי וי"ל בדוחק דמיירי הכא בטענת נאנסו דבעי אשתבועי ולא מיפטר במיגו דלא היו דברים מעולם ולא הפקדתני משום דהוי מיגו גרוע דהיינו מיגו דהעזה וה"ה דהוי ליה למינקט מלתא במלוה דקאי בה אלא דמלתא דפסיקא נקט שזה פשוט יותר דמוכרח בעצמו:

דף לח:

מהר"ם

בגמ' מדקדק והמניח לפניהם אמר רמי בר חמא זאת אומרת רשות יורש כרשות לוקח ומוקי לה רבא כשאכלוה ופריך הא מדקתני סיפא ואם היה דבר שיש לו אחריות נכסים חייב לשלם ומשני רבא ה"ק אם הניח להם אביהם אחריות נכסים ופריך לה והא מתני' כו' עד אמר רבא כי שכיבנא נפק ר' אושעיא לוותי דתריצנא מתני' כוותיה וחסורי מיחסרא כדתני ר' אושעיא בגוזל ומאכיל כו':

לשון ברייתא בגמ' ת"ר הגוזל ומאכיל את בניו פטורין מלשלם הניח לפניהם גדולים חייבים לשלם קטנים פטורין ואם אמרו גדולים אין אנו יודעים חשבונות שחשב אבינו עמך פטורין משום דאמרי אין אנו יודעין פטורין אמר רבא ה"ק גדולים שאמרו יודעין אנו חשבונות שחשב אבינו עמך ולא פש לך גביה מידי פטורין (בעמוד הזה באו דברי הנ"י שלא כסדר האלפס כי א"א היה לכוונם):

דף לט.

מהר"ם

פי' והשתא ה"ל מלתא דשכיחא ואפ"ה לא טענינן והיינו ע"כ מטעמא דרב אלפס דאיכא עדים וראה :

סיומא דמלתא דרבא הוא כסבורין של אביהן היא טבחוה ואכלוה משלמים דמי בשר בזול הניח להם אביהם אחריות נכסים חייבין לשלם איכא דמתני לה אריש אחיוב אונסין ואיכא דמתני לה אסיפא והיינו דרב פפא דאמר רב פפא היתה לו פרה גנובה וטבחה בשבת חייב שכבר חייב בגניבה קודם שיבא לידי איסור סקילה היתה פרה שאולה לו וטבחה בשבת פטור שאיסור שבת ואיסור גניבה באין כא':

דף מ.

מהר"ם

בספרים שלנו גם בה"ג אין כתוב ולא ביומי סיון [והב"ח כתב באלפס ישן ליתיה]

דבי דינא אבל אית ליה אורחא לאותו פלוני אבבא:
תנא אבל נותן לו דינר ומחזיר את השאר פירש"י היה חייב פרוטות למוכס מן המכס בשוה חצי דינר ואין לו פרוטות נותן וכו':

דף מ:

מהר"ם

ובתרומות הדשן הביא ראיה מספר חסידים ע"ש סי' קצ"ז וכן נמצאו בספר תשבץ הכתוב ע"ש מהר"ם וכן מצאתי ע"ש מהר"י מוילן ז"ל:

מהר"ן שפירא

הב"י בח"מ סי' שס"ט הביאו וכתב עליו ואין נראה כן מדברי רש"י וגם לא מלישנא דגמ' עכ"ל ור"ל בגמ' אמר הואיל דאפייס מלכא חליף משמע דאי לא אפייס מלכא אע"ג דעברה השנה גובה מהם ואפשר ליישב דהרא"ש מפרש דדינא דמלכותא הוא כשהשתא עבר דאיפייס מלכא ממילא ואינו מבקש את המס מהם ומיהו לשון רש"י והביאו הנ"י לפני זה משמע בפשיטות דלא כוותיה:

מהר"ם

כלומר וימכרנה לישראל בשווהו ולא לכותי יותר משווהו כי שמא הכותי מוסיף דמים להיות שכן לישראל לגרשו מנחלתו עכ"ל האשר"י:
לשון גמ' פ' המקבל וכן הכותי לית ביה משום דינא דבר מצרא:

דף מא.

מהר"ם

רישא דמתני' נטלו מוכסים חמורו ונתנו לו חמור אחר נטלו ליסטים כסותו ונתנו לו כסות אחרת הרי אלו שלו מפני שהבעלים מתייאשין מהן המציל מן הנהר כו':

דף מא:

מהר"ם

קנין קן צפור לא ידעתי היכא קאי ושמא בלשון אחר הוא גורס כתירוצה של רב אשי בקינין דרבנן ופי' לשון קן צפור:
כך כתבו התוס' בסוף פרק המקבל וצ"ע כי במרדכי כתב בשם סמ"ג והמיי' פ"ה מהל' גניבה בדברים העשוין להשאיל דנאמן במיגו ואפי' בעל הבית העשוי למכור כליו והוא שיצא לו שם גניבה ושמא עשוי למכור כליו שאני וע"ש הגה"ה במיי':

דאפי' בטענת להד"ם שזה יודע בשקרו מעיז ומעיז והלכך חייבתו תורה שבועה בכופר הכל ואיני יודע מה ענין זה לכאן דאע"ג דאית ליה לרש"י שאדם עשוי להעיז אפי' שזה יודע בשקרו מודה רש"י הכא לענין טענה דיש לו טענה שאין זה מבין בשקרו שודאי נוח לו לטוענה מזו שזה מבין בה שקרו ומיהו התוס' הוכיחו בפ' חזקת הבתים דאמרי' מגו להעיז בגמ' מתני' ולא לבן בנכסי האב בד"ה בדברים העשוים להשאיל ולהשכיר כו':

לשון גמ' ודלמא כלים שקיל ספרים לא שקיל א"ר יוחנן כגון דקאמרי נמי ספרים וליחוש דלמא זוטרי שקיל וקטעין רבבי א"ר יוסי בר חנינא כגון דקאמרי ספר פלוני ופלוני כו':

דף מב.

מהר"ם

כ"ה בח"מ שנ"ו וכ"כ בסמ"ג במ"ע ע"א ע"ש ר' יהודה שמצא כן בשם ר"ת וכתב בהדיא שהאלפס חולק ואומר האי בכולהו לא קאי אגנב מפורסם וכ"כ במרדכי סי' רי"ח:

מהר"ן שפירא

בנ"י אמר המחבר ותמהני שא"כ לא היה פוסק הרי"ף ז"ל וכו' דבר זה שייך למעלה קודם שמציין הלכתא כרב כהן ומתמיה אהא דדייק הרא"ש דאפי' בגנב מפורסם עשו בו תקנת השוק דא"כ לא היה להרי"ף ז"ל להעתיק מימרא דרב דאמר בגנב מפורסם לא עשו בו תקנת השוק אלא ודאי דס"ל להרי"ף דלא קאי אגנב מפורסם וכדעת תוס' בשמעתין וכבר כתבתי שיש לדחות ראייתו ודו"ק והנה הטור ח"מ בסי' ש"מ והגהת מיי' כתבו בשם הרי"ף דדעתו כמודעת הרמב"ם דבגנב מפורסם לא עשו בו תקנת השוק ותמה ב"י שם עליהם מאין יצא להם זה שהרי הרי"ף כתב בלשון הגמ' ובעיני נראה דהם דייקו מזה כמו שמתמיה הר"ן דמדכתבו הרי"ף בהלכות להא דרב ש"מ דס"ל דכן הלכה ופשוט הוא ובספרי הרי"ף החדשים והוא (מהר"ם) לא ירד בזה לעומק הדברים בשום ענין ע"ש ע"כ:

איני יודע היכא קאי ושמא הוא תופס נרשאה גנב מפורסם כדאמר בעלמא נרשאה נשקיך מני ככך:

דף מב:

מהר"ן שפירא

ואני אשמור וכו' כ"ה גם גי' הרא"ש ולכך פירשו שרוצה ליקח לעצמו דמי החמור ואין

רצונו ליקח אחר ורוצה לשמור עמהם בלא חמורו וכ"ה ברמב"ם בפי"ב דגזילה אבל גי' רש"י והנ"י היה לפניהם בגמ' אם אמר תנו לי ואני לוקח אין נזקקין לו ולכך פירשו דאין שומעין לו שמא לא יקח את החמור וכו' וכ"ה לפנינו בגמ' הגי' ואני לוקח. ורש"ל בח"ש הגיה בגמ' וכתב מלת אשמור במקום לוקח ולא ידעתי לכוונו אליבא דרש"י ופשוט הוא דהוא דלא כרש"י:

מהר"ם

תוס' לעיל בפרק הגוזל עצים מהדרי בתר תנאי דמחייבי בדיני דגרמי גבי מחיצת הכרם שנפרצה ולא מייתי ממתני' דהכא משום כו':

דף מג.

מהר"ן שפירא

ברש"י נשא ונתן ביד חייב שהציל עצמו בממון חבירו מלשון זה משמע שמפרש לתת להם ממון סתם או להראות להם ממון והוא הלך ונתן ביד משל חברו דאז הציל עצמו בממון חבירו אבל אי אנסוהו על ממון ידוע להביא ממון של פלוני פטור אפי' אם נשא ונתן ביד דזה לא נקרא הצלה בממון חבירו מאחר שאנסוהו על זה ממש ואילו היה חייב באנסוהו על ממון זה ממש לא היה הטעם שהציל עצמו בממון חבירו אלא מאחר שעשה מעשה וכמ"ש הרי"ף בהדיא ומבואר הכל באורך בנ"י אלא שהוצרכתי לכתוב משמעותו של רש"י בזה ודו"ק ודלא כמו שהבין רש"ל בח"ש שהאריך בזה בלי טעם ולא ירד לדקדק בעומק הדברים בזה ובכתבי בגמ' הארכתי יותר ושם בנ"י מייתי להא דרש"י ופירשו כדכתיבנא. ומסיק הנ"י ומפרש דאירי בלא אונס ר"ל דרש"י מפרש להא דאמר רבה אם הראה מעצמו כנשא ונתן ביד דמי היינו בלא אונס ולאפוקי מפי' הרי"ף דלדידיה אירי באונס שאנסוהו להראות לו ממון סתם והראה של חבירו וכמו שיתבאר בדברי הנ"י ובספרי רי"ף החדשים (והוא מהר"ם) טעה בזה:

מהר"ם

ואוקמא רבא דאם הראה מעצמו כנטל ונתן ביד דמי:

דף מג:

מהר"ם

ועובדא דכסא דכספא הוה דכוותיה דלא הוה עכשיו בידיה הלכך הוצרכו לתרץ בו דשומר שאני:

דף מד.

אמר המדפיס והמגיה הקטן יוסף יש לי בזה מקום עיון מפני מה אמר ולא מן הדין וכו' וכ"ה בטוח"מ סי' ש"פ. מ"ש מהא דתנן בב"ק דף ל"ב שנים שהיו מהלכין ברה"ר א' רץ וא' מהלך וכו' הזיקו זא"ז שניהם פטורין וכו' ומוקמינן בגמ' בע"ש בין השמשות מפני שרץ ברשות דאמר ר"ח באו ונצא לקראת וכו'. והביאו הרמב"ם בפ"ז מהל' חובל וכ"ה באשר"י ובטוח"מ סי' שע"ח. וא"כ ה"נ האי רודף אחר הרודף ושבר את הכלים מדינא פטור דרודף ברשות הוא ואין לך מצוה גדולה מזו שרודף להציל נפש מישראל וכן הוא בתוס' בשמעתין דהכל חייבין להרגו להציל הנרדף וכ"כ הטור סי' שע"ח שהרואה אותן חייב להרגן וכן כתבו תוס' בסנהדרין דף ע"ב בד"ה אף רוצח וכו' וי"ל דהתם רשות וכו' אבל הכא קמ"ל דחובה להציל ע"כ וא"כ קשה מ"מ אמרו ולא מן הדין אלא שאם וכו' הלא מדינא פטור כיון שהוא רץ ורודף ברשות וחייב להציל כדכתיבנא וקושיא זו הקשיתי להגאון המנוח אב"ד ור"מ כמהור"ר שמואל שאטין בתוך שו"ת אשר כתבתי לו בפנים שונים בארוכה ותירץ כפי רוחב שכלו ול"נ ליישב בהא דכתב המרדכי והביאו ג"כ מרן ב"י בסי' שע"ח וז"ל דוקא אותה מצוה דבין השמשות דאין לו שהות אבל בשאר מצות כגון לרוץ לבהכ"נ או לבהמ"ד דיש לו פנאי אם הזיק חייב עכ"ל לפ"ז יכולין למימר דלהכי קתני הכא ולא מן הדין וכו' מפני דאתו להורות דהרודף אחר רודף ושיבר את הכליה פטור בכל גוונא אף בשהיה לו אפשר להצילו מבלי שבירת כלים וזהו לא מן הדין לפטרו אלא דאפ"ה פטרו רחמנא ויהיב טעמא שאם א"א אומר כן אין לך אדם שהוא מציל שיאמר בלבו דצריך לירד בדינא ודיינא לברר שלא היה באפשר להציל מבלי היזק שבירת כלים ובגמ' מדויק ביותר לכוונה זו שכתבתי דנקט שאין לך כל אדם ודו"ק ונכון היא ונ"ל דזהו כוונת הרמב"ם פ"ו דחובל וז"ל דרץ ברשות כדי שלא תכנוס השבת והוא אינו פנוי ע"כ כוונתו לאפוקי היכא דרץ לדבר מצוה אחרת והוא פנוי חייב כדינא דמרדכי הנזכר והוא דלא כרבינו סמ"ע בסי' שע"ח ס"ק י"א וע"ש. ואין כאן עוד מקום להרחיב הדבור:

דף מד:

מהר"ם

ל' גמ' ע"מ לצאת במדבר פשיטא לא צריכא דאמר ליה להוי האי פקדון גבך דאנא למדבר נפיקא וא"ל איהו אנא נמי למדבר בעינא למיפק דהכי קאמר ליה אי בעינא לאהדרינהו לך התם מהדרנא לך:

פי' והיינו בדתבע ליה הואיל ואיכא שום טענת ברי הלכך לרב הונא ורב יהודה נמי רישא דאינו יודע אם החזרתי לך אע"ג דלא קא תבע ליה כיון דאיהו ידע דגזליה איכא ברי וחייב בבא לצאת ידי שמים פירש"י: